

UNIVERSITAT DE VALÈNCIA

ANTIGA FACULTAT DE MAGISTERI

TREBALL FINAL: ELABORACIÓ D'UNA RUTA LITERÀRIA

*La serp com a protagonista: una connexió
llegendària entre les comarques valencianes de la
Safor i el Camp de Morvedre*

Alumnes: Marta Dubon, Paula Rubio i Kevin Peiró

Professor: Alexandre Bataller

Curs: 2023-2024

València, 2023

ÍNDEX

I. JUSTIFICACIÓ DE LA PROPOSTA	2
1. CONTEXTUALITZACIÓ	2
2. APROXIMACIÓ.....	2
3. OBJECTIUS	3
3.1. <i>Objectius generals</i>	3
3.2. <i>Objectius específics</i>	4
4. CONTINGUTS	4
4.1. <i>Continguts generals</i>	5
4.2. <i>Continguts específics</i>	5
5. COMPETÈNCIES	5
5.1. <i>Competències clau</i>	5
5.2. <i>Competències específiques</i>	6
5.3. <i>Criteris d'avaluació vinculats</i>	7
6. DURADA PREVISTA.....	12
7. TEXTOS LITERARIS	13
II. ASPECTES CONCRETES: LLOCS LITERARIS I PARTICIPANTS	15
1. LLOCS LITERARIS QUE ES VISITARIEN.....	15
2. PARTICIPANTS EN LA RUTA	20
III. SEQÜÈNCIA D'ACTIVITATS	22
1. ITINERARI.....	22
1.1 <i>Abans d'eixir</i>	22
1.2 <i>Durant l'eixida</i>	22
1.3 <i>Després, en tornar</i>	22
2. HORARI I ACTIVITATS DETALLADES	23
IV. CONCLUSIONS.....	29
1. ASPECTES DEL PROCÉS D'INVESTIGACIÓ-ACCIÓ	29
2. PROBLEMES AMB L'ENSENYAMENT DEL VALENCIÀ.....	29
V. ANNEXOS	31
1. ENTREVISTA A MANOLO CIVERA	31
1.1 <i>Contingut de l'entrevista</i>	31
2. ENTREVISTA A ANTONI MARTÍ	34
2.1 <i>Contingut de l'entrevista</i>	34
VI. BIBLIOGRAFIA	35

I. JUSTIFICACIÓ DE LA PROPOSTA

1. CONTEXTUALITZACIÓ

La següent proposta presenta una ruta literària per a l'assignatura de *Valencià: llengua i literatura* en l'etapa de primer de l'ESO. Aquesta ruta, que uneix les dues comarques valencianes de la Safor i el Camp de Morvedre i que té com a element nuclear dues llegendes de serps, segueix els nous instruments pedagògics promulgats per l'actual llei d'educació, la LOMLOE.

Per a elaborar-la, hem tingut en compte les diferents necessitats que presentava la comunitat educativa on s'ha desenvolupat, així com la normativa legal vigent, i hem tractat d'aplegar aquests dos aspectes en la posada en pràctica. Així mateix, hem delimitat prèviament uns objectius, uns continguts, una metodologia i unes activitats amb les quals ens assegurem que l'ensenyament es produirà de manera efectiva.

Hem tractat que la ruta resulte interessant per a l'alumnat i alhora desperte les seues inquietuds sobre les llegendes dels seus pobles, per la qual cosa hem pensat que l'alumnat a què va dirigida visca o siga originari del municipi en qüestió. A més, l'alumnat parteix de coneixements previs per a ampliar-los, estimulants la capacitat d'autonomia, el pensament creatiu i el treball en equip, sempre respectant els ritmes individuals i de desenvolupament evolutiu de cada alumne.

2. APROXIMACIÓ

Durant els darrers segles, la tradició cultural dels valencians ha anat creant una literatura oral, tan humil com interessant, bé que generalment no tan estimada com caldria, o poc apreciada per popular. La importància que açò té en la nostra educació sentimental i en la nostra manera de vincular-nos a un món rural i mític alhora és fonamental. De la mateixa manera que el poble que no canta és un poble malalt, el poble que no conta històries del passat no existeix, o millor, acaba diluint-se i desapareixent. Dit d'una altra manera, les llegendes i les històries pròpies de cada societat és una —de les tantes maneres— de mantenir viu un imaginari col·lectiu ben farcit de literatura oral generació rere generació.

De llegendes, se'n té constància de moltes. Una d'aquestes són les llegendes que tenen com a element protagonista les serps, que, en moltes històries, apareixen anomenades com a dragons. Segons Bataller (2021: 25): «Les serps, per a la cultura urbana contemporània, són, com més va més, una reminiscència dels perills del món natural que fixa l'imaginari narratiu». Les serps, el simbolisme de les quals s'associa com a dolent, protagonitzen una bona quantitat d'històries i llegendes d'arreu del món. Un cas ben conegut seria la serp d'Adam i Eva. Si ens centrem, però, en llegendes de serps de territoris catalanoparlants, també trobem algunes ben conegudes: la mort del drac per Sant Jordi, d'una importància cabdal a Catalunya, o la llegenda del dragó del Patriarca, una història ben coneguda al cap i casal valencià.

Tot i que hi ha una gran varietat entre les diferents llegendes que tenen com a element protagonista l'animal de la serp, es pot establir una classificació, depenent del tipus de serp que hi apareix. Podem apuntar, així, tres tipus de llegendes de serps: la llegenda de la serp que abraça, la llegenda de la serp que xupla i la llegenda de la serp que mata la persona. L'última, la serp que mata la persona, és el tipus de llegenda de què tracten les dues que tenim com a estudi: tant la llegenda de la serp de la Venta (Xeraco, la Safor) com la llegenda del camí de la Serp (Sagunt, el Camp de Morvedre) responen a la història que la serp acaba matant la persona que s'enfronta a ella.

3. OBJECTIUS

En aquest apartat, enumerarem i explicarem els objectius de la nostra proposta de ruta literària. Concretament, començarem pels objectius generals del treball, per a després poder endinsar-nos en els objectius específics.

3.1. Objectius generals

Pel que fa als objectius generals que volem remarcar a la ruta literària, podem assenyalar que seran: apropar l'alumnat a la cultura i la literatura valencianes, una cultura i literatura que, molt probablement, desconeixen i conèixer els llocs i els paisatges on es desenvolupen les llegendes.

3.2. Objectius específics

Respecte als objectius específics, hem determinat que els més rellevants serien els següents:

- entendre el funcionament de la literatura de transmissió oral i les connexions que podem traçar entre diferents localitats no molt properes entre elles
- adquirir coneixements bàsics del seu territori. En aquest cas, una llegenda pròpia
- conèixer diferents llegendes d'altres pobles (de diferents localitats del País Valencià)
- connectar llegendes del municipi amb l'actualitat en què viuen
- traure la literatura fora de l'aula

Axò és, alguns dels objectius del present treball i de la ruta literària són entendre com ha funcionat i evolucionat la literatura de transmissió oral al llarg dels segles. Tot i que la realitat dels futurs alumnes pot ser inconnexa amb la realitat de les llegendes, podem apropar-los el pensament que transmetien les llegendes al llarg dels segles i observar que la distància entre les dues realitats és menor de què imaginem.

4. CONTINGUTS

Les llegendes de serps són un fascinant conjunt de relats que han perdurat al llarg del temps i formen part de la riquesa de la tradició oral i cultural del País Valencià. Aquestes narracions ofereixen una finestra a un món on la realitat es barreja amb la fantasia, on les serps no són simplement criatures reptilianes, sinó que són éssers que encarnen simbolismes profunds i representen elements fonamentals del pensament col·lectiu.

A través d'aquestes llegendes, es desvetllen les intricades relacions entre la natura, la història i la gent, i se'ns ofereix una visió única sobre com les serps han estat percebudes i interpretades al llarg del temps. Aquest repertori de llegendes ens serveix com a testimoni de la imaginació dels pobles valencians i ens dona l'oportunitat d'explorar les interseccions entre la realitat i la llegenda i com aquesta dualitat ha contribuït a la construcció de la identitat cultural de les regions del País Valencià, concretament dels pobles de Sagunt i de Xeraco. Cal destacar, però, que en el nou currículum de la llei d'educació, la LOMLOE, no anomena enlloc la literatura de transmissió oral, ni les llegendes, ni, encara menys, les llegendes que tenen com a protagonista diferents animals, com són les serps.

4.1. Continguts generals

1. Història del País Valencià
2. Literatura i cultura valencianes
3. Llegendes de serps de Sagunt i de Xeraco
4. La llegenda i les seues característiques
5. La ressenya i les seues característiques

4.2. Continguts específics

1. Conèixer l'entorn i la història de Sagunt i Xeraco
2. Conèixer la importància de les llegendes dels nostres pobles
3. Lectura i comparació dels textos llegendaris
4. Elaborar una ressenya crítica
5. Valorar la importància de la cultura de tradició oral

5. COMPETÈNCIES

Pel que fa a les competències de la ruta literària que duran a terme els alumnes, les dividirem en les competències clau, que les tractarem en primer lloc, i en les competències específiques, respecte de la nova llei d'educació, la LOMLOE, que analitzarem en segon lloc.

5.1. Competències clau

Les competències clau són el perfil d'eixida que l'alumnat ha d'haver desenvolupat en finalitzar l'educació bàsica. Hi trobem huit: competència en comunicació lingüística, competència plurilingüe, competència matemàtica i competència en ciència, tecnologia i enginyeria, competència digital, competència personal, social i d'aprendre a aprendre, competència ciutadana, competència emprenedora, competència en consciència i expressió culturals.

Les competències clau d'aquesta ruta literària són la de consciència i expressions culturals, ja que l'objectiu principal és que els alumnes coneguen una llegenda local del poble i la relacionen amb la d'un poble proper, contemplant les semblances i les connexions que hi ha; la de

competència digital, perquè hauran d'elaborar un vídeo explicatiu sobre la llegenda; la de comunicació lingüística, atès que els estudiants treballaran la capacitat d'expressar-se oralment a través de l'elaboració dels vídeos, i la competència personal, social i d'aprendre a aprendre, que es treballarà al llarg de totes les sessions.

5.2. Competències específiques

Les competències específiques són les capacitats que l'alumnat ha de poder desplegar en activitats o en situacions que requereixen el maneig dels sabers bàsics de cada àrea. Aquestes constitueixen un element de connexió entre, d'una banda, el perfil d'eixida de l'alumnat al final de l'etapa d'ensenyament bàsic, i de l'altra, els sabers bàsics i els criteris d'avaluació d'una manera dinàmica, a través de l'actuació de l'alumne en diferents contextos de la realitat.

Les competències, en aquest cas lingüístiques, que es relacionen amb la nostra proposta de ruta literària als municipis de Sagunt i de Xeraco, són les següents:

- 2.1. Competència específica 1. Multilingüisme i interculturalitat: descriure i apreciar la diversitat lingüística i cultural de la Comunitat Valenciana, d'Espanya i del món, per mitjà del reconeixement de les llengües de l'alumnat i de la realitat multilingüe i intercultural de l'entorn, analitzant les característiques, l'origen i el desenvolupament sociohistòric de les dues llengües oficials i de les principals varietats lingüístiques, i combatent els prejudicis lingüístics. L'alumnat, a través d'aquest projecte, apreciarà la diversitat cultural de dos pobles valencians que, tot i la distància, comparteixen una llegenda protagonitzada per una serp.
- 2.2. Competència específica 2. Comprensió oral i multimodal: comprendre, interpretar i valorar, de manera autònoma, textos orals i multimodals propis dels àmbits personal, social, educatiu i professional, per mitjà de l'escolta activa, aplicant estratègies de comprensió oral, reflexionant sobre el contingut i la forma, i avaluant-ne la qualitat i fiabilitat. L'alumnat escoltarà activament les narracions de les llegendes i reflexionarà sobre el contingut per a establir relacions entre les dues llegendes.
- 2.4. Competència específica 4. Expressió oral: produir missatges orals amb coherència, cohesió i adequació, fluïdesa i correcció, per mitjà de diferents suports i situacions de comunicació de l'àmbit familiar, social, educatiu o professional. A partir de l'elaboració d'un vídeo explicant la llegenda del seu poble per a compartir-lo amb l'altre institut,

l'alumnat aprendrà a produir missatges orals amb coherència, cohesió, adequació, fluïdesa i correcció.

- 2.5. Competència específica 5. Expressió escrita i multimodal: produir textos escrits i multimodals coherents, cohesionats, adequats i correctes emprant estratègies de planificació, textualització, revisió i edició. Els alumnes treballaran l'expressió escrita i multimodal a partir de l'elaboració del guió del vídeo, que s'elaborarà prèviament amb la col·laboració de tota la classe.
- 2.6. Competència específica 6. Interacció oral, escrita i multimodal: interactuar de manera oral, escrita i multimodal, de forma progressivament autònoma, per mitjà de textos de complexitat creixent dels àmbits personal, social, educatiu i professional, utilitzant un llenguatge no discriminatori i estratègies bàsiques de comprensió, expressió i resolució dialogada de conflictes, de manera síncrona i asíncrona. L'alumnat treballarà la interacció oral, escrita i multimodal al llarg de totes les sessions, ja que, entre altres, hauran de debatre i prendre decisions sobre el contingut i la forma del vídeo.
- 2.7. Competència 7. Mediació oral, escrita i multimodal: mediar entre interlocutors aplicant estratègies d'adaptació, simplificació i reformulació del llenguatge per a processar i transmetre informació més elaborada en situacions comunicatives d'àmbit personal, social i professional. L'alumnat mediarà per a construir un discurs elaborat sobre la llegenda del seu poble.
- 2.9. Competència 9. Competència literària: llegir i produir textos literaris, contextualitzats en la cultura i la societat, com a font de plaer i de coneixement. S'elaboraran textos literaris sobre les llegendes contextualitzades a la cultura, la societat i a la finalitat que es pretén.

5.3. Criteris d'avaluació vinculats

Els criteris d'avaluació són els referents que indiquen els nivells mínims d'adequació de la competència en les diferents situacions d'aprenentatge que s'hagen previst en cada moment del procés d'ensenyament i aprenentatge. En aquesta proposta, plantegem tres rúbriques per a l'avaluació de l'alumnat. En primer lloc, exposem una rúbrica que avalua el vídeo que l'alumant ha de crear, explicant la llegenda del seu municipi:

CRITERIS	ASSOLIT	MITJANAMENT ASSOLIT	NO ASSOLIT
<p>1.</p> <p>Contingut i coneixement de la llegenda</p>	<p>El vídeo presenta informació precisa i completa sobre la llegenda del poble. Es demostra un clar coneixement i comprensió de la llegenda a l'explicació.</p>	<p>El vídeo presenta informació errònia sobre la llegenda del poble. Es demostra poc coneixement i comprensió de la llegenda a l'explicació.</p>	<p>El vídeo no presenta la informació adequada sobre la llegenda del poble. No es demostra un clar coneixement i comprensió de la llegenda a l'explicació.</p>
<p>2.</p> <p>Organització i estructura</p>	<p>La informació es presenta de manera clara i lògica. El vídeo té una introducció clara, desenvolupament i conclusió.</p>	<p>La informació no es presenta de manera massa clara i lògica. No es distingeix amb claredat les diferents parts del vídeo.</p>	<p>La informació es presenta de manera confusa i desordenada. El vídeo no presenta diferenciació de les parts.</p>
<p>3.</p> <p>Presentació i creativitat</p>	<p>El vídeo és visualment atractiu i ben presentat. S'utilitzen recursos visuals adequats per a complementar l'explicació.</p>	<p>El vídeo està presentat adequadament. S'utilitzen recursos visuals no massa adequats per a complementar l'explicació.</p>	<p>El vídeo no està ben presentat. No s'utilitzen recursos visuals adequats per complementar l'explicació.</p>
<p>4.</p> <p>Expressió oral i fluïdesa</p>	<p>Les expressions orals són clares. Els alumnes demostren fluïdesa en presentar l'explicació sense pauses o interrupcions freqüents.</p>	<p>Les expressions orals no són massa clares. Els alumnes fan algunes pauses o interrupcions.</p>	<p>Les expressions orals no són clares. Els alumnes no demostren fluïdesa en presentar l'explicació i fan pauses i interrupcions freqüents.</p>

<p style="text-align: center;">5. Treball en equip</p>	<p>Es pot observar una distribució equitativa de tasques i de responsabilitats entre els membres del grup. Els alumnes presenten una bona col·laboració i comunicació entre ells durant la creació del vídeo.</p>	<p>La distribució de tasques i de responsabilitats no sembla massa equitativa. Els alumnes presenten una col·laboració i comunicació no massa bones entre ells durant la creació del vídeo.</p>	<p>Es pot observar una distribució desequilibrada de responsabilitats entre els membres del grup. Els alumnes presenten una col·laboració i comunicació entre ells durant la creació del vídeo prou insuficient.</p>
--	---	---	--

En segon lloc, es presenta una rúbrica per a avaluar la ressenya que ha de fer l'alumnat sobre l'eixida fora de l'aula i la llegenda que es tractarà. Aquesta rúbrica inclou diversos criteris que poden ajudar a proporcionar una retroalimentació detallada i precisa sobre la qualitat de la ressenya. Cada categoria està dividida segons el nivell d'èxit de l'estudiant en cadascun dels aspectes següents:

CRITERIS	ASSOLIT	MITJANAMENT ASSOLIT	NO ASSOLIT
<p style="text-align: center;">1. Contingut</p>	<p>La ressenya ofereix una comprensió profunda de la llegenda, amb una anàlisi detallada dels elements més rellevants com ara els personatges, el context històric i els temes subtils.</p>	<p>La ressenya presenta una comprensió suficient de la llegenda, amb alguns detalls destacats, però potser manquen alguns elements clau.</p>	<p>La ressenya ofereix informació bàsica sobre la llegenda, però potser hi ha manques significatives o faltes d'aprofundiment.</p>
<p style="text-align: center;">2. Estructura i organització</p>	<p>La ressenya té una estructura clara i ben organitzada, amb una introducció impactant, desenvolupament coherent i conclusió efectiva.</p>	<p>La ressenya segueix una estructura generalment lògica, però pot haver-hi algunes irregularitats o mancances en l'organització.</p>	<p>La ressenya té dificultats amb l'organització i la seqüència lògica, la qual cosa pot fer que siga difícil de seguir.</p>

3. Estil i expressió	L'estudiant utilitza un estil ric i expressiu, amb un vocabulari variat i precís. La redacció és fluida i envolvent.	L'estudiant utilitza un estil adequat i amb una certa varietat en el vocabulari, encara que potser hi ha algunes paraules o frases repetitives.	Hi ha manques en l'estil i l'expressió, amb un ús limitat del vocabulari i una redacció que potser és més aviat plana.
4. Anàlisi crítica	L'estudiant demostra una anàlisi crítica profunda de la llegenda, amb una reflexió perspicaç sobre els temes, els simbolismes i les possibles interpretacions	La ressenya conté algunes reflexions crítiques, però potser hi ha manques en la profunditat de l'anàlisi.	L'estudiant ofereix algunes impressions personals, però l'anàlisi crítica potser és limitada o poc desenvolupada.
5. Ortografia i gramàtica	La ressenya està lliure d'errors ortogràfics i gramaticals, demostrant un alt nivell de precisió lingüística.	Hi ha alguns errors ortogràfics o gramaticals, però no interfereixen greument en la comprensió del text.	Hi ha diversos errors ortogràfics o gramaticals que poden dificultar la lectura i la comprensió de la ressenya.

En tercer i últim lloc, hem de fer explícit que també comptaríem amb una rúbrica per a avaluar el comportament i el compromís de l'alumnat a l'hora de realitzar la ruta literària, això és, l'itinerari didàctic. La rúbrica seria la següent:

CRITERIS	ASSOLIT	MITJANAMENT ASSOLIT	NO ASSOLIT
1. Participació activa	L'estudiant participa activament en totes les activitats programades, fent preguntes, compartint idees i col·laborant	L'estudiant participa de manera general en les activitats, encara que potser hi ha moments en què no està totalment compromès	L'estudiant participa de manera limitada en les activitats i pot semblar poc compromès en certes ocasions.

	amb els altres estudiants.		
2. Comportament respectuós	L'estudiant demostra un comportament respectuós envers els altres estudiants, els guies i qualsevol persona que estiga involucrada en l'eixida fora de l'aula.	L'estudiant té algunes instàncies de comportament menys respectuós, però en general, manté una actitud positiva i respectuosa.	El comportament de l'estudiant potser és inconsistent i inclou algunes actituds menys respectuoses.
3. Col·laboració amb els altres	L'estudiant col·labora eficaçment amb els altres estudiants, mostrant una actitud de treball en equip i fomentant un ambient de suport mutu.	L'estudiant col·labora amb els altres en algunes ocasions, però potser hi ha moments en què prefereix treballar de manera independent.	L'estudiant té dificultats per col·laborar amb els altres i potser mostra una actitud més individualista.
4. Seguiment de les normes i instruccions	L'estudiant segueix totes les normes i instruccions proporcionades pel personal de l'itinerari didàctic demostrant responsabilitat i consciència.	L'estudiant segueix la majoria de les normes i instruccions, encara que potser hi ha alguna instància en què no compleix totalment.	L'estudiant potser té dificultats per seguir algunes normes i instruccions, la qual cosa pot impactar en l'experiència de l'itinerari didàctic.
5. Actitud positiva	L'estudiant manté una actitud positiva durant tota l'eixida fora de l'aula, fins i tot davant dels reptes i les dificultats.	L'estudiant té una actitud generalment positiva, però potser mostra algunes queixes o incomoditats en determinats moments.	L'estudiant potser manté una actitud més negativa en diverses ocasions, la qual cosa pot afectar l'ambient general.

6. DURADA PREVISTA

La durada prevista seria de set sessions de l'assignatura de *Valencià: llengua i literatura*. En la primera sessió, es faria un plantejament de l'activitat. D'entrada, el professorat de cada institut explicaria a la seua classe de primer de l'ESO què és una llegenda, els preguntaria si en coneixen alguna sobre serps i si els agradaria viure-la de primera mà. Tot seguit, el professorat informaria al seu alumnat que van a dur a terme una ruta literària sobre una llegenda d'una serp del seu municipi, concretament la llegenda del camí de la Serp, a la classe de l'institut de Sagunt, i la llegenda de la serp de la Venta, a l'aula de l'institut de Xeraco. Finalment, la primera sessió finalitzaria amb el professorat anunciant quines tasques durien a terme en cada sessió (les altres sis restants).

En la segona sessió, es produiria una investigació per part dels alumnes. En aquest cas, després de donar una còpia del llibre a cada grup format per unes cinc persones, l'alumnat aniria a l'aula d'informàtica de l'institut i buscarien informació sobre la llegenda de la serp del seu municipi, per tal d'ampliar la informació que es conta en el llibre. D'aquesta manera, l'alumnat, guiat pel professorat, es trobaria davant d'una activitat que li ajudaria a saber quina informació d'internet és vàlida o no, una tasca que els serviria per al futur.

En la següent sessió, la tercera, després de tindre tota la informació possible estructurada, organitzada i redactada, cada grup produiria un vídeo explicant la llegenda del seu poble a l'altre grup de l'altre institut. En aquesta sessió, a més de fer que l'alumnat se sentira protagonista — que és el que tot adolescent vol—, treballarien la competència digital, les TIC (el fet d'elaborar un vídeo) l'expressió oral (explicar la llegenda) i la vergonya a parlar en públic (els enregistraria una càmera i sabrien que aqueix vídeo el veurien en un altre institut). El professorat, després de tindre el vídeo de cada grup, elegiria el vídeo que millor estiguera i seria el que enviaria a l'altre professor de l'altre institut. La sessió quarta, a més a més, consistiria a reproduir el vídeo de l'altre institut en classe o en el saló d'actes i, tot seguit, extraure les idees principals d'allò que s'ha vist. El professorat guiaria l'alumnat amb diferents preguntes sobre continguts que s'han explicat al vídeo.

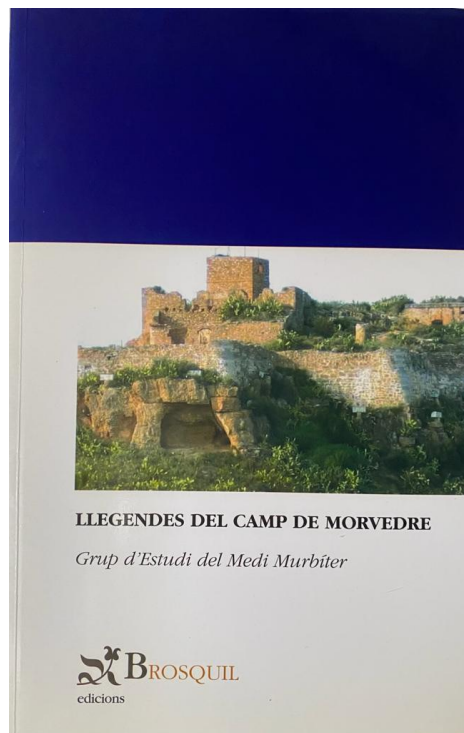
Una vegada fet el treball d'aula, en les sessions cinquena i sisena es realitzarien els itineraris didàctics. En la sessió cinquena, els dos grups dels dos instituts anirien a un dels dos pobles, Sagunt o Xeraco, i en la sessió sisena hi anirien a l'altre. La duració de cada itinerari didàctic seria d'un matí, en què recolliríem i tornariem l'alumnat al centre educatiu. Per a finalitzar el projecte de la ruta literària, es proposarien diferents activitats a l'aula, per a comprovar si han

entés el que s'ha vist i explicat i, també, què els ha paregut, per a tornar a fer eixides similars o no. Les activitats que podrien fer són fer una pluja d'idees conjunta en classe i, després, escriure una ressenya sobre les dues eixides fora de l'aula on han participat.

7. TEXTOS LITERARIS

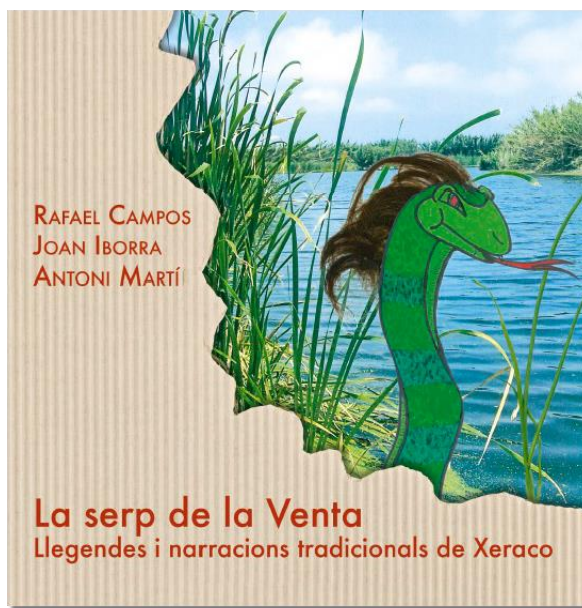
Els textos literaris a partir dels quals hem dut a terme la proposta en són dos: *Llegendes del Camp de Morvedre* (2006) del Grup d'Estudi del Medi Murbíter i *La serp de la Venta. Llegendes i narracions tradicionals de Xeraco* (1995) de Rafael Campos, Joan Iborra i Antoni Martí.

D'una banda, *Llegendes del Camp de Morvedre* es tracta d'un llibre escrit en 2006 pel Grup d'Estudi del Medi Murbíter. La peça, que conté dènou llegendes que tenen com a espai la comarca del Camp de Morvedre, submergeix en la història de la comarca, farcida de narracions que s'han contat els avantpassats al llarg dels segles. Els fets fabulats que trobem, lluny de ser gratuïts, expressen les creences, desitjos i temences de la societat que els adoptà i que el Grup d'Estudi del Medi Murbíter ha volgut recollir i donar-los a conèixer.

Imatge 1. Portada del llibre *Llegendes del Camp de Morvedre*

De l'altra, *La serp de la Venta. Llegendes i narracions tradicionals de Xeraco* (1995) és una obra escrita pels autors Rafael Campos, Joan Iborra i Antoni Martí. Els tres escriptors xeraquers narren una rondalla encara ben viva entre la gent del poble, que s'arrela dins d'una tradició narrativa transmesa oralment en els seus orígens. Tots tres van crear aquesta obra basada en una història tradicional amb l'objectiu de preservar la cultura i la història d'aquesta localitat.

Imatge 2. Portada del llibre *La serp de la Venta*

II. ASPECTES CONCRETS: LLOCS LITERARIS I PARTICIPANTS

1. LLOCS LITERARIS QUE ES VISITARIEN

Els llocs literaris que es visitarien són espais que apareixen directament en les dues llegendes o espais que indirectament hi tenen relació. Els espais serien: la Torre de Guaita (Xeraco), la ribera dreta del riu Vaca (Xeraco), la desembocadura del riu Vaca (Xeraco), el Camí de la Serp, a la partida de Montíber (Sagunt), les ruïnes del Temple d'Hèrcules del Castell de Sagunt (Sagunt) i la Taverna de la Serp (Sagunt).

D'una banda, pel que fa als llocs literaris de la llegenda de la serp de la Venta, trobem tres espais fonamentals. En primer lloc, la Torre de Guaita, també coneguda Torre de la Serp a causa de la llegenda, és una antiga torre de vigilància construïda al segle XVI amb l'objectiu de defensar la Costa. Està declarada Be d'Interés Cultural i és, sens dubte, un dels llocs més emblemàtics de la localitat.

Imatge 3. Torre de Guaita (Xeraco)

El segon espai és la ribera dreta del riu Vaca a Xeraco, també conegut com el camí de les Comes, que connecta la Torre de Guaita amb la desembocadura del riu Vaca. Aquest espai se

situa en la marjal de la localitat, declarada Reserva Natural degut a la singularitat ambiental del seu ecosistema, de manera que en la ruta podrem apreciar aquest paratge tan extraordinari.

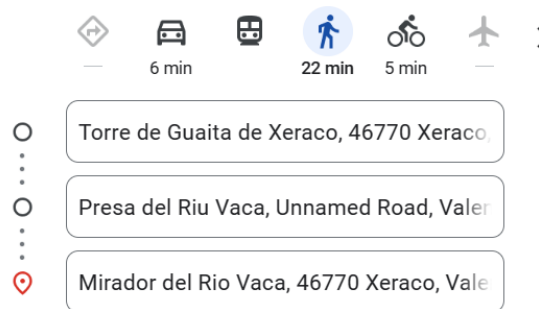
Imatge 4. La ribera dreta del riu Vaca (Xeraco)

Per a acabar, el tercer espai és la desembocadura del riu Vaca, on conclourà la ruta. Es tracta d'un riu de recorregut curt que travessa la Valldigna i desemboca en el mar Mediterrani, concretament en una zona coneguda com La Goleta.

Imatge 5. Desembocadura del riu Vaca (Xeraco)

Al remat, la ruta que farien els estudiants pel poble de Xeraco seria:

Imatge 6. Ruta per Xeraco

De l'altra, pel que fa als llocs literaris de la llegenda del camí de la Serp, hi ha tres espais fonamentals. El primer d'aquests és el camí de la Serp, nom d'on prové el nom de la llegenda. El camí de la Serp és la denominació d'un camí relativament curt que es troba a la Palmosa, al nord de l'abaixador de ferrocarril de la Vall de Segó (partida de Montíber). Els primers anys del segle XX encara foren testimoni que el camí de la Serp era un paratge d'al·luvions i de profunda sedimentació al pas per la propietat que fou el comte de Trènor.

Imatge 7. Camí de la Serp, a la partida de Montíber (Sagunt)

El segon lloc que visitarien els alumnes a Sagunt seria les ruïnes del Temple d'Hèrcules del Castell de Sagunt, que representa la fundació d'aquest municipi. El Temple d'Hèrcules, que se situa dins de la plaça de la Ciutadella —abans anomenada plaça d'Hèrcules—, és un temple ja desaparegut degut a la pressa de la fortalesa per les tropes franceses en l'any 1811. La relació d'aquest temple amb la llegenda és crucial: la serp que apareix en la llegenda del camí de la Serp va ser qui va matar Zakyntos, un soldat d'Hèrcules. Una vegada mort, dugueren el seu cos a la part més alta del Castell de Sagunt, a la cima, i construïren el Temple d'Hèrcules, del qual, hui dia, només es conserva la impronta del que va ser el temple.

Imatge 8. Dibuix del fòrum i del temple d'Hèrcules (Sagunt)

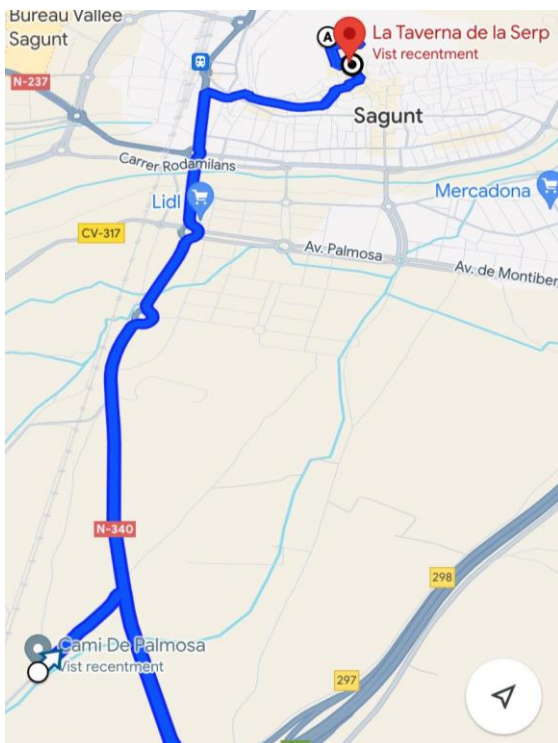
En darrer lloc, l'alumnat acudiria a la Taverna de la serp, un establiment bàsic i conegut de Sagunt que es troba als peus del Castell de Sagunt i, òbviament, del Temple d'Hèrcules. De parada obligatòria en aquest municipi, rep el nom gràcies a la llegenda que estem analitzant. Es tracta d'una mostra de, com la literatura, en aquest cas, una llegenda cabdal en el municipi saguntí, ha pogut romandre en el temps i donar nom a un establiment bàsic de Sagunt.

Imatge 9. Taverna de la Serp (Sagunt)

En definitiva, la ruta literària que durien a terme els alumnes dels dos instituts per la ciutat de Sagunt seria:

- Cami De Palmosa ☰
- ⋮
- Castell de Sagunt ☰
- ⋮
- La Taverna de la Serp ☰
- ⋮

Imatge 10. Ruta per Sagunt

Imatge 11. Ampliació últim tram ruta Sagunt

2. PARTICIPANTS EN LA RUTA

Pel que fa al participants de la ruta, hi participarà l'alumnat de primer de l'ESO, tant de l'institut de Xeraco com de Sagunt. Així mateix, serà fonamental el suport del professorat de l'assignatura i, en general, del professorat del departament de Valencià i d'Història. Finalment, també seria adient que hi acudiren els autors dels llibres que hem pres com a referència, ja que

poden aportar molta informació interessant connectada amb les llegendes, com també informació bàsica sobre cada lloc literari a visitar.

III. SEQÜÈNCIA D'ACTIVITATS

1. ITINERARI

1.1 Abans d'eixir

D'entrada, plantejaríem l'activitat a l'alumnat: en què consisteix, què faran, on aniran, entre d'altres. Després, els alumnes duran a terme una investigació sobre la llegenda del seu municipi. Una vegada tinguen tota la informació necessària i escaient, produiran un vídeo explicant la llegenda del seu poble. L'última activitat a realitzar abans de l'eixida serà la de veure el vídeo produït per l'altre institut i comentar-lo.

1.2. Durant l'eixida

En aquest apartat, els alumnes visitaran els llocs literaris que hem indicat més amunt. En cada lloc, l'alumnat llegirà un fragment de la llegenda, de manera que al final de l'eixida s'haja llegit tota la història en el lloc on –se suposa que– va ocórrer.

A més a més, l'alumnat podria aproximar-se a altres aspectes no estrictament literaris. D'una banda, a Sagunt visitaran el Temple d'Hèrcules, que es troba dins seu castell, concretament, en la part més alta de la muntanya, en la seua cimera. En aquest cas, podrien observar la importància que ha tingut i l'extensió que té el castell de Sagunt: es tracta, en efecte, d'un coneixement històric i cultural. De l'altra, a Xeraco, visitaran la torre de Guaita, símbol emblemàtic del poble que es troba vora el riu Vaca, lloc on vivia la famosa serp de la llegenda.

Finalment, cal destacar que també es duria a terme un aspecte lingüístic: l'alumnat podria comprovar de primera mà dos dels dialectes del valencià: a Xeraco, els alumnes parlen valencià meridional, mentre que a Sagunt valencià central. Per dir-ho ras i curt, amb aquesta eixida, l'alumnat comprovaria la riquesa del valencià.

1.3. Després, en tornar

Una vegada haja tornat de l'excursió a Sagunt i a Xeraco, l'alumnat durà a terme unes activitats: fer una pluja d'idees conjunta en classe i elaborar una ressenya sobre el que han après i sobre la seua valoració sobre l'activitat.

2. HORARI I ACTIVITATS DETALLADES

En aquest apartat, hem considerat adient detallar l'horari i les activitats que els alumnes realitzaran, tant en cada sessió programada com en l'activitat de fora de l'aula, la ruta literària a Sagunt i Xeraco.

En primer lloc, exposem i expliquem les activitats, l'organització, els recursos i temps i les competències específiques de cada activitat que durem a terme, tenint en compte les activitats de preparació de la ruta (AP), les de realització (AR) i les de d'avaluació (AA):

Activitats	Organització	Recursos i temps	Competències específiques
AP 1: Coneixements previs de l'alumnat sobre les llegendes	Individual-grup	<u>Sessió 1</u> : ± 15 minuts. Pluja d'idees de l'alumnat.	CE1, CE2, CE4, CE6,
AP 2: Què són les llegendes?	Grup	<u>Sessió 1</u> : ± 35 minuts. Explicació dels continguts i les característiques de les llegendes	CE1, CE2
AP 3: Lectura de la llegenda	Grup	<u>Sessió 2</u> : 50 minuts. Lectura de la llegenda i desglossament dels elements.	CE4, CE9
AP 4: Guió per a la creació del vídeo	Grup	<u>Sessió 3</u> : 50 minuts. Explicació de l'activitat de la creació del vídeo i creació del guió amb l'estructura.	CE4, CE5, CE6, CE7
AP 5: Creació del vídeo explicatiu de la llegenda	Grup	<u>Sessió 4</u> : 50 minuts. A l'aula d'informàtica, enregistrament del vídeo i àudio explicant la llegenda.	CE4, CE6, CE7
AP 6: Valoració dels	Grup	<u>Sessió 5</u> : 50 minuts.	CE2

vídeos dels companys.		Visualització dels vídeos dels grups, avaluació i tria del millor.	
AR 1: Realització de i lectura de la llegenda	Grup	<u>Sessió 6</u> : durant dos matins sencers.	CE1, CE9
AR 2: Explicació de Manolo Civera i Antoni Martí sobre la importància de cada llegenda	Grup	<u>Sessió 6</u> : durant dos matins sencers. Els dos experts ens expliquen, al seu poble, la importància de la llegenda i curiositats interessants sobre aquesta.	CE1, CE 2
AA 1: La ressenya	Individual	<u>Sessió 7</u> : 50 minuts. Explicació de la ressenya i les seues característiques i inici de la ressenya.	CE1, CE5, CE9
AA2: Creació de la ressenya	Individual	<u>Sessió 7</u> : Finalització de la ressenya a classe	CE1, CE5, CE9

Tot seguit detallem què duríem a terme en cada sessió de l'assignatura:

- Sessió 1 - AP 1: Coneixements previs de l'alumnat sobre les llegendes. En aquesta sessió, preguntarem a l'alumnat si coneixen alguna llegenda més general, i després si coneixen la llegenda del seu poble. D'aquesta manera podrem saber si tenen algun coneixement sobre la qüestió. Alguna de les qüestions inicials pot ser: sabeu què és una llegenda? Coneixeu alguna llegenda? Coneixeu la llegenda més important de Sagunt/Xeraco?
- Sessió 1 - AP 2: Què són les llegendes? Introducció a les llegendes i la seua importància en les localitats de Sagunt i de Xeraco. Explicuem a l'alumnat les característiques que tenen les llegendes, els personatges que solen aparèixer, els espais naturals on es desenvolupen, el significat que poden tindre i els valors que reflecteixen.

- Sessió 2 - AP 3: Lectura de la llegenda. En aquesta sessió, a classe, es llig en veu alta la corresponent llegenda de cada poble. Veiem si l'alumnat és capaç de localitzar els personatges, els llocs que apareixen del seu poble i el seu possible significat. Cal que els alumnes prenguen notes de la informació per a la posterior creació del vídeo.
- Sessió 3 - AP 4: Guió per a la creació del vídeo. En la tercera sessió, explicarem a l'alumnat com han de crear el guió per a la creació del vídeo. Els alumnes hauran de definir el propòsit del vídeo (informar, entretenir, educar) i qui serà la potencial audiència per a crear el vídeo. Hauran de triar quin contingut inclouen al vídeo, com estructuraren la informació (introducció, explicació, conclusió) i com creen el vídeo, ja que aquest serà valorat segons la seua duració, la seua estructura i l'ús d'elements que puguin ajudar a reforçar la seua explicació.
- Sessió 4 - AP 5: Eleboració del vídeo. A l'aula d'informàtica i per grups, els alumnes enregistren els seus vídeos, les seues corresponents explicacions i utilitzen elements d'edició de vídeo per a crear el millor vídeo possible.
- Sessió 5 - AP 6: Visualització del vídeo. A classe amb un projector, els alumnes visualitzen els vídeos dels companys i els avaluen amb una rúbrica que els proporcionem. S'avaluarà el contingut, el llenguatge utilitzat i la importància de l'ús de l'edició del vídeo.
- Sessió 6 - AR 1: Realització de la ruta. En cadascun dels llocs que formen part de la ruta, procedim a la lectura d'un fragment de la llegenda.
- Sessió 6 - AR 2. Explicació llegendes. Mentre realitzem la ruta ens acompanyen Manolo Civera, a Sagunt, i Antoni Martí, a Xeraco, experts en la llegenda del seu poble, i ens expliquen detalls i curiositats al voltant de la llegenda.

- Sessió 7 - AA 1: La ressenya. A classe, expliquem les característiques de la ressenya en la qual els alumnes hauran de fer una breu introducció i contextualització, un resum d'allò que han après i han fet durant aquestes sessions, un anàlisi d'allò més destacable i que es podria millorar i les seues conclusions. Podem intentar una valoració final (amb estrelles de l'1 al 5, o amb nota de l'1 al 10) en la qual els alumnes reflexionen sobre la nota que han posat a l'activitat.

En segon lloc, apuntem quines activitats específiques es produirien en cada ruta literària, tot relacionant-ho amb el temps que ocuparien:

1. RUTA LITERÀRIA SAGUNT		
<i>ACTIVITATS</i>	<i>DURADA</i>	<i>TEMPS</i>
Anada en autobús de l'institut cap al camí de la Serp	Depén si ixen de l'institut de Sagunt o de Xeraco: <ul style="list-style-type: none"> • Sagunt: 10 minuts • Xeraco: 1 hora 	8.50 h – 9h 8 h - 9 h
Passejada pel camí de la Serp (lectura de la llegenda, explicació per part de l'expert...)	1h i 30 minuts	9 h – 10.30 h
Anada en autobús del camí de la Serp al Castell de Sagunt	15 minuts	10.30 h – 10.45 h
Pujada caminant al Castell de Sagunt, concretament, al Temple d'Hèrcules	30 minuts	10.45 h – 11.15 h
Estada al Castell, amb l'explicació de l'expert sobre la seua relació amb la llegenda i descans per a esmorzar	45 minuts	11.15 h – 12 h
	30 minuts	12 h – 12.30 h

Baixada del Castell de Sagunt cap a la Taverna de la Serp		
Estada en la Taverna de la Serp (explicació de com la literatura està present hui en dia, tanda de preguntes sobre l'activitat i possibles dubtes i, a més, possible vermut)	30 minuts	12.30 h – 13 h
Tornada als centres educatius	Depén si tornen a Sagunt o a Xeraco: <ul style="list-style-type: none"> • Sagunt: 10 minuts • Xeraco: 1 hora 	13 h – 13.10 h 13 h – 14 h

2. RUTA LITERÀRIA XERACO		
<i>ACTIVITATS</i>	<i>DURADA</i>	<i>TEMPS</i>
Anada en autobús de l'institut cap a la Torre de Guaita	Depén si ixen de l'institut de Sagunt o de Xeraco: <ul style="list-style-type: none"> • Sagunt: 1 hora • Xeraco: 5 minuts 	8.50 h – 9 h 8 h – 9 h
Contemplació de la Torre de Guaita (lectura de la llegenda, explicació per part de l'expert...)	1 h i 30 minuts	9 h – 10.30 h
Descans per a esmorzar	45 minuts	10.30 h – 11.15 h
Explicació sobre la història de la Torre de Guaita i sobre la seua relació amb la llegenda	1 hora	11.15 h – 12.15 h

Anada al desembocament del riu Vaca passejant per la ribera dreta del riu Vaca	30 minuts	12.15 h – 12.45 h
Estada en mirador del riu Vaca, al costat del desembocament (explicació de com la literatura està present hui en dia, tanda de preguntes sobre l'activitat i possibles dubtes)	30 minuts	12.45 h – 13.15 h
Tornada als centres educatius	Depén si tornen a Sagunt o a Xeraco: <ul style="list-style-type: none"> • Sagunt: 1 hora • Xeraco: 5 minuts 	13.15 h – 14.15 h 13.15 h – 13.20 h

IV. CONCLUSIONS

1. ASPECTES DEL PROCÉS D'INVESTIGACIÓ-ACCIÓ

Volem superar una mancança que trobem en les aules. Els estudiants desconeixen aspectes rellevants del seu poble i també d'altres municipis. En aquest cas, es posaria en valor el patrimoni del poble, que a poc a poc va minvant generació rere generació. A través de la ruta literària, intentarem introduir continguts del currículum d'una manera novedosa, i no des de la perspectiva historicista que s'ha utilitzat sempre i que no li genera cap tipus d'interés a l'alumnat.

A través de la ruta literària podem complir aquest objectiu, passejant pels paisatges on es situen els personatges de les llegendes mentre es produeix la lectura en grup mentre ajudem a la connexió de l'alumnat amb el seu territori. D'aquesta manera, mitjançant la ruta literària busquem que les i els participants gaudisquen de la lectura i que aquesta experiència siga un punt d'inflexió perquè l'alumnat veja la literatura com un món apassionant i no com un grapat d'autors, estils, autors i conceptes descontextualitzats.

Probablement aquest siga l'objectiu més important d'aquesta seqüència didàctica —el fet que l'alumnat veja la literatura amb passió— però no és l'únic. Amb aquesta ruta pretenem acostar als alumnes al territori on viuen perquè descobrisquen la riquesa i la importància que pot arribar a tindre. A més, amb les dues eixides pretenem acostar a dos grups d'alumnes al seu parlar i al parlar d'uns veïns que tenen uns matisos diferents perquè els puguen observar i comparar. Finalment, amb la ressenya de l'alumnat podem observar i avaluar els aprenentatges que han obtingut i l'avaluació que fan sobre la ruta, sobre la qual podríem treballar en un futur.

2. PROBLEMES AMB L'ENSENYAMENT DEL VALENCIÀ

Volem dur a terme aquesta activitat perquè hem detectat carències en l'alumnat relacionades amb l'ensenyament del valencià. Un dels problemes que hem observat ha estat la desconeixença d'elements importants del municipi de l'alumnat, a més de d'altres municipis del País Valencià. Amb aquesta intervenció, milloraríem, per exemple, el coneixement sobre dues llegendes tan importants al nostre país: hem de saber on estem, però també d'on som i d'on venim, per a saber cap a on anar-hi.

Endemés, hem pogut comprovar com, cada vegada menys, l'alumnat no coneix la geografia del País Valencià: no saben ni quines comarques hi ha; ni on se situa, a trets generals, cada poble, ni quin patrimoni històric i cultural té cada municipi. A propòsit d'això, molt alumnes desconeixen la varietat del valencià: no són conscients que a pocs quilòmetres d'ells hi ha pobles que parlen un altre dialecte, tots igualment de bonics i de vàlids. A tall d'exemple, amb aquesta ruta literària faríem veure als alumnes que dos pobles que es troben a la mateixa província —Sagunt i Xeraco, a la província de València— parlen un valencià bastant diferent pel que fa a aspectes fonètics i morfològics, però també lèxics. Al cap i a la fi, es tractaria d'una manera més d'anar fent país.

V. ANNEXOS

En aquest apartat, hem decidit transcriure les entrevistes que hem fet als dos experts que hem escollit: Manolo Civera, pel que fa a la llegenda del camí de la Serp (Sagunt), i Antoni Martí, pel que fa a la llegenda de la serp de la Venta (Xeraco).

1. ENTREVISTA A MANOLO CIVERA

Manolo Civera, un estudiós sobre el Camp de Morvedre, el judaisme i les llegendes del País Valencià, es tracta d'un dels autors del llibre *Llegendes del Camp de Morvedre*, obra on apareix la llegenda del camí de la Serp. Tot seguit, transcrivim l'entrevista que ens va concedir. Cal fer explícit, a més a més, la nostra gratitud amb ell. Acceptant la nostra invitació, ens convidà a casa seua, amb una amabilitat i una predisposició que guardarem en el calaix de les experiències inoblidables.

1.1. Contingut de l'entrevista

- **Creu que durant la història s'ha associat la serp a alguna cosa? A què?**

Durant la Història Antiga, la serp era un element benèvol, benefactor. Amb el Cristianisme, però, la serp canvià el sentit. Com que el Cristianisme el que fa és demonitzar les coses que no caben dins del seu dogma, relaciona la serp amb el dimoni, amb les temptacions, que es pot comprovar amb la història d'Adam i Eva. Això, òbviament, és una llegenda, per la qual cosa cal posar-ho entre parèntesi. El cert i segur és que durant l'època romana la serp no era un ésser maligne. De fet, la serp s'arrossega per terra i està molt relacionat, possiblement, amb Baal, el Déu de l'infrasol. El Cristianisme, després, relaciona Baal amb el dimoni.

- **Sabria dir l'origen de la llegenda?**

La llegenda del camí de la Serp apareix contada per primera vegada per Josep Maria Cueco Adrian en el butlletí municipal Sagunto en els anys 60. Historiador i mestre, conta que el camí de la Serp era un camí que tenia una estructura de pedra, en el qual aflorava una part de la roca,

que tenia la figura d'una serp gegant, de 20-30 metres. A partir d'ahí, la gent del poble fabulà que un retor tingué interès a visitar-la acompanyat d'una jove i que, finalment, no tornaren.

La llegenda, però, és molt més profunda. La llegenda del camí de la Serp està relacionada amb la llegenda de la mort de Zakynthos. Hèrcules i Zakynthos, capità d'Hèrcules, furten els bous de Gerió (que ja és un mite per si mateixa) en la part sud de la Península i els anaven a portar a Grècia. En aqueix camí, per la via Heràclea, per vora mar, acampen en un territori prop de Morvedre. De nit, una serp mossega a Zakynthos i el mata. El cap de l'expedició, Hèrcules, decideix fer un partenó a Zakynthos en la cima, en l'eminència de la lloma de la muntanya, que és el que es coneix com al Temple de d'Hèrcules. El Temple d'Hèrcules, que quedà destruït en la Guerra del Francés, tenia forma allargada de tipus partenó i es data del segle II/III a.C. Actualment, on estava el Temple d'Hèrcules, només queda la impronta del temple.

Aquesta serp, la que matà Zakynthos i que explica el mite fundacional de Sagunt, és la que en la contalla de Josep Maria Cueco (la llegenda del camí de la Serp) es relaciona amb la fossilització de la serp en el camí. Això és, la serp que va matar Zakynthos és la que serp que ha quedat fossilitzada en el camí i que ha donat nom al camí de la Serp i que, després, ha donat lloc a la creació de la llegenda del camí de la Serp.

- **Com li ha arribat a vosté la llegenda?**

La llegenda del camí de la Serp m'ha arribat a partir de dues fonts. D'una banda, gràcies al mite fundacional de Sagunt, que és un tema que he estudiat durant molts anys de la meua vida. De l'altra, pel butlletí municipal Sagunto, on escriu la llegenda Josep Maria Cueco Adrian en els anys 60. En el seu article, Cueco conta com es contava la llegenda a les Valls (una mancomunitat del Camp de Morvedre), que va ser on va nàixer la història del retor i de la jove desapareguts per la serp. Nosaltres, els autors del llibre *Llegendes del Camp de Morvedre*, vam voler posar cada llegenda per separat. És a dir, no vulguérem ajuntar la llegenda «La fundació de Sagunt per Hèrcules» i la llegenda de «El Camí de la Serp», perquè no hi haguera confusions, tot i que tenen l'element comú de la serp i, realment, són la mateixa llegenda.

- **Quin significat pensa que té la llegenda?**

La llegenda del camí de la Serp explica un fenomen de l'orografia, del subsol, que és una roca que aflora i que té forma de serp. Aquesta formació rocosa seguia el camí i la gent ho relacionà amb la serp, perquè la serp a Sagunt és un tema molt recorregut i, a més, situant-nos en el segle XVIII-XIX, quan es va crear la llegenda. El segle XVIII és un segle en què l'Església es val de les explicacions i el que ha passat en la història perquè la gent s'ho creguera. En altres paraules, en aquell moment, la història d'Espanya estava bollint, molt pendent de llegendes d'aquest tipus.

En el moment que es creà la llegenda, el significat era intentar relacionar la formació del territori que, com segurament seguia el camí de la Via Augusta, amb la serp que mossegà a Zakynthos i que té a veure amb tota la transformació de la nostra comarca.

L'església dona a la llegenda un contingut religiós. Qui més sap és el retor, que és qui va al camí a demostrar que allò no és res. Podria haver anat a demostrar que això només era una formació de l'orografia i que no feia falta ni anar-hi, però no. A més, va allí acompanyat d'una altra persona, una xica jove: hi ha, efectivament, una certa tendència al final. Finalment, desapareixen ambdós. Per a què? Per a dir-nos que no hem d'anar mai a buscar el mal; en l'església sempre s'ha dit que en les coses del dimoni no s'ha de furgar.

- **Quina importància pensa que tenen les llegendes ara en el segle XXI?**

Pense que la mateixa que han tingut sempre. Ara bé, en la mesura que són més racionals, estem més instruïts, que llegim més, que lògicament el pensament subjectiu no té tant de valor, ho canvia tot. El pensament mític, el pensament religiós, especulatiu, sempre s'està produint, però hi ha èpoques en què, com es veu clarament en les llegendes, això es presta a més.

Específicament, crec que el camí de la Serp desapareixerà, perquè la formació rocosa que dona sentit desapareixerà (l'asfaltaran, si no ho han fet ja) i quan fas desaparèixer una cosa d'aqueixes ja no hi haurà ningú que diga: "mira això era una serp".

En definitiva, les llegendes són el que són i l'important és que expliquen el que pensava la gent en aqueix moment. Així, les llegendes ens aproximen a l'època: són una font d'informació històrica. Ens diuen el que la gent era capaç de creure's el que es contava. Amb les llegendes, volem que el pensament de les persones siga crític, que es contraste la informació i que, a la llarga, ens porte cap a una societat més justa.

2. ENTREVISTA A ANTONI MARTÍ

A continuació transcriurem part de l'entrevista amb Antoni Martí, un dels autors del llibre *La Serp de la Venta* junt amb els xeraquers Rafael Campos i Joan Iborra. Aquest va escriure la seua primera versió l'any 1981. També volem agrair la dedicació del seu temps i la seua amabilitat, així com la invitació al seu estudi.

2.1. Contingut de l'entrevista

- **Sabria dir l'origen de la llegenda?**

Les llegendes sempre han tingut la finalitat d'explicar el món on vivim: les penalitats, les alegries, les frustracions, els preceptes morals en què es basava la existència i que s'havien d'acomplir i respectar, entre d'altres. En aquest sentit, una de les temors que recorde que predominava entre la gent del poble quan érem menuts era la presència de serps. A l'estiu, les mares sempre ens deien que no eixírem pel terme, sempre hi havia amenaces i jo crec que era per aquest motiu. Al terme, hi havia moltes serps, sobretot al camí de la torre de Guaita, i aleshores aquest animal era concebut com una amenaça per a la gent del poble. Així doncs, potser per aquest motiu es va crear la llegenda, a causa de la temor del poble cap a aquest animal.

- **Com li ha arribat a vosté la llegenda?**

Jo coneixia la llegenda des de menut perquè mon pare era llaurador i sempre em contava la història: era molt coneguda entre la gent del poble. Temps després, en l'escola, hi va haver un cert moviment que l'escola no fora sols enciclopèdia, sinó que s'arrelara també al lloc de treball, i jo la vaig incorporar com una lliçó extraordinària en classe. Vaig escriure la primera versió escrita el 1981, com a element pedagògic de l'ensenyament de la llengua. Més tard, entre Rafa Campos, Joan Iborra i jo vam elaborar el llibre a partir de la tradició oral i posteriorment ja es va elaborar el teatre, que es representa cada juliol a la plaça de l'Església del poble.

VI. BIBLIOGRAFIA

- BATALLER, Alexandre (2021), «Fortuna i tractament escolar de textos valencians de literatura popular oral protagonitzats per serps i dracs», dins de ROVIRÓ, Xavier; RUBIO, Carme i SAMPER, Emili (ed.), *Miscel·lània etnopoètica*, La Vall d'Uixó, Trencatimons, p. 25-39.
- CAMPOS, RAFAEL; IBORRA, JOAN I MARTÍ, ANTONI (1995), *La serp de la Venta. Llegendes i narracions tradicionals de Xeraco* (1995), Catarroja, Editorial Afers.
- GISBERT, Francesc; BORJA, Joan i LABRADO, Víctor (2022), *Guia inacabada de la fantasia valenciana*, València, Diputació de València.
- GRUP D'ESTUDI DEL MEDI MURBÍTER (2006), *Llegendes del Camp de Morvedre*, València, Edicions Brosquil.